

ЕТНОКОРЕОЛОШКА АНАЛИЗА НА ЕТНОЛОШКИОТ ФИЛМ МИРАВСКА СВАДБА, СНИМЕН 1953 ГОДИНА

ETHNCHOREOLOGICAL ANALYSIS OF THE ETHNOLOGICAL FILM MIRAVCI WEDDING RECORDED IN 1953

Силвестер ПРОЛЕ • Silvester PROLE

ЈОУ Дом на култура „Македонија“, Гевгелија;
Музичка академија, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Северна Македонија
PMI House of Culture “Macedonia”, Gevgelija;
Music Academy, University “Goce Delčev”, Štip, North Macedonia
s.prole@yahoo.com

<https://doi.org/10.63702/csembe.2024.1.7.145>

АПСТРАКТ

Најстарите визуелни записи кои сведочат за традиционалната култура во Македонија се од периодот на XIV век, а тоа се фреските и иконостасите во најстарите манастири низ државата. По нив, сведок за традицијата, ората, песните, инструментите и облековната култура (носијата), од аспект на визуелниот метод е првата појава на камерата во Македонија и првите видео записи на браќата Манаки од 1905 година. Подоцна, со напредокот на филмската технологија и кинематографија, во 50-те години почнале да се снимаат кратки етнолошки филмови во кои се прикажани активности и моменти од секојдневниот живот на луѓето. Миравска свадба е еден од многуте такви филмови кои сведочат за некогашната традиција и култура, обичаи и обреди во околината на Гевгелија, поточно во селото Миравци.

ABSTRACT

The oldest visual entries that give evidence of the traditional Macedonian culture are from the period of the XIV century, those are wall murals and iconostasis in the oldest monasteries around the country. After them, visually evidence of the tradition, the folk dances, the songs, the instruments and the clothing culture (the traditional robe) are enabled by the appearance of the first film camera in Macedonia and the first recorded evidence of the Manaki brothers from 1905. Later, with the advancement of the film industry and cinematography, around 1950, short ethnological films were recorded in which activities from people's every day lives were portrayed. Miravci wedding is one of the many films which testify the former tradition and culture. Customs, rituals in the region around Gevgelija, to be more precise in the village Miravci.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ

Етнолошки филмови; Вардар филм; Миравска свадба; традиционални ора; етнокореолошка анализа.

KEY WORDS

Ethnological films; Vardar films; Miravci Wedding; traditional folk dances; ethnological analysis;

ВОВЕД

Првите историски визуелни записи кои се филмувани, датираат од почетокот на XX век, а тоа се кратките филмови од објективот на браќата Милтон и Јанаки Манаки од Битола. (Јаневски, 2013: 9) Преку овие филмови можеме да видиме поголем дел од традиционалната култура како традиционалните ора, традиционалните носии, обичаите, некои обредни активности, архитектура и истите да се анализираат од повеќе аспекти. Ваквите филмови можеме да кажеме дека се еден вид на база за етнокореолошките анализи каде можеме точно да да ги согледаме формите на игроорните обрасци, половата структура на оротото, формата на самото оро, антрополошката позиција, а преку некои облековни елементи може да се увиде и социјалниот статус, но исто така и која етничка група е претставена во филмот. Најчесто браќата Манаки во своите филмови го претставуваат Влашкото номадско население, поради фактот дека и самите тие биле со Влашко потекло. Единствено што потешко може да се согледа и анализира во филмовите на Манаки, снимени во периодот од 1905 до 1911, тоа е звукот, односно мелодиите кои дел од прикажаните инструменти ги изведуваат за време на оротото или свадбените обреди. (Јаневски, 2011: 151)

INTRODUCTION

The first visual and historical entries which are filmed, date back at the beginning of the XX century, those are the short films recorded by the Manaki brothers- Milton and Janaki from Bitola. (Janevski, 2013: 9) Over these films we can witness larger part of the traditional culture as the traditional folk dances, the traditional robes, the customs, certain rituals, activities, architecture and the same can be analyzed from more aspects. These films serve as a base for the ethnocoreological analyses in which we can exactly visualize the forms of the folk models, the gender structure of the folk dance, its form, the anthropological position. Certain elements can denote the social status, furthermore the ethnicity of the film. Generally, the Manaki brothers portray in their films The Vlach (Aromanian) nomad population, due to the fact that the Manaki brothers themselves were Aromanian. Simply, the sound, respectively the melodies which are played by the instruments during the folk dance or the wedding rituals, are difficult to analyse in the Manaki brothers' films, filmed in the period from 1905 to 1911. (Janevski, 2011: 151)

Слика 1: Женско оро од објективот на Браќа Манаки, 1905 – 1911 година
 Picture 1: Female folk dance filmed by the Manaki brothers 1905-1911.

ЕТНОЛОШКИ ФИЛМОВИ

Етнолошките филмови може да се вметнат како поткатегорија на антрополошките науки. Овие филмови прикажуваат различни етнички групи и нивното потекло, како и компаративни анализи на одредени културни обележја. (Gavazzi, 1963: 62) Во својот труд, хрватскиот етнолог Милован Гавази пишува дека ова се научно плански создадени филмови, со тоа што на гледачот пласираат веќе стекнати и поткрепени со факти етнолошки знаења. Етнолошките филмови кои почнале да се произведуваат кон средината на минатиот век се доста суфистицирани, за разлика од оние на браќата Манаки. Со развојот на кинематографијата, самиот пристап и начин на изработка на етнолошките филмови се за одредено ниво подобри.¹

ETHNOLOGICAL FILMS

The ethnological films can be added as a subcategory of the Anthropological studies. These films portray different ethnical groups and their origin, as well as comparative analyses of certain cultural symbols. (Gavazzi, 1963: 62) In his work, the Croatian ethnologist Milovan Gavazi (Милован Гавази) writes that the films are scientifically planned in order to display to the viewer already acquired and factual ethnological knowledge. The ethnological films that started filming at the middle of the past century are more sophisticated unlike the Manaki brothers' films. With the progress of the cinematography the making of the ethnological films improved.

¹ Филмовите снимени кон средината на XX век веќе имаат свој режисер, тие се со однапред изготвено сценарио, со професионални камермани, асистенти, сценографи, костимографи,

ВАРДАР ФИЛМ

Етнолошките филмови кои се појавуваат во средината на XX век во продукција на првата филмска продукциска куќа во Македонија – Вардар филм, претставуваат еден од најрелевантните документиран (архивирани) филмувани материјали преку кои може детално да се анализираат сегменти од традиционалната култура од различни аспекти. Вардар филм, која е формирана 1947 година е вистински двигател и репрезент на филмот на светско ниво. Низ годините во оваа продукциска куќа се едучирале кадри од полето на филмската и кинематографската култура. Нивна задача била да творат, заштитуваат, обработуваат и чуваат филмскиот материјал, а воедно истиот и да го презентираат. Богатото национално филмско наследство во колекцијата на Вардар филм се состои од над 40 играни филмови, околу 360 документарни филмови меѓу кои и етнолошките филмови од '50 години, 28 кратки играни филмови и 43 анимирани филмови, неповторливи остварувања, а сега веќе филмски класици, кои на Вардар филм им донеле многу награди и признанија.

(<https://vardarfilm.mk/istoriat/>)

МИРАВСКА СВАДБА

Помеѓу сите документарни етнолошки филмови кои се во продукција на Вардар филм, во 1953 година е снимен и филмот *Миравска*

VARDAR FILM

Ethnological films which appear at the middle of the XX century in production of the first production house in Macedonia- Vardar film are one of the most relevant , documentary, filmed material. Through them, different segments of the traditional culture from different aspects can be analyzed. Vardar film which is established in 1947 is a real mover and represent of the world film. Through the years in this Production House a lot of people from the film and cinematographic industry were educated. Their task was to create, to protect, to elaborate and to keep the film material, and also the same to be presented. In the Vardar film collection you can find wealthy national film heritage. 40 feature films, 28 short films and 48 animated films, unrepeatable achievements, nowadays yet film classics with which Vardar film has gained plenty of awards and acknowledgments. around 360 documentary films among which ethnological films form the 50s.

(<https://vardarfilm.mk/istoriat/>)

MIRAVCI WEDDING

Among all documentary ethnological films which are produced by Vardar Film, in 1953, the film *Miravci Wedding* is filmed too. This film is

музички аранжери, како и професионални вокалисти и инструменталисти ангажирани за тонскиот дел. Во етнолошките филмови се ангажирани и стручни лица етнологи и фолклористи, а некогаш и самите тие се потпишуваат како режисери или сценаристи. (таков е примерот со етнологот Вера Кличкова)

свадба, посветен на свадбените обичаи од етничкиот предел Бојмија, поточно од селото Миравци. Како режија и сценарио на филмот се потпишува Јово Камберски кој бил родум од Гевгелија. За камерата бил задолжен Бранко Михајловски, а за музичкиот аранжман се погрижил Живко Фирфов, но музиката во самиот филм била отсвирена од Симфонискиот оркестар на гарнизонот во Скопје под диригентската палка на Саво Челебиќ. Во самиот филм се прикажани повеќе дејствија од самиот свадбен циклус, кои се подредени хронолошки според самиот чин: *аресувајне* (допаѓање), *тефериш* (стројништво), *замесок* (замесување погача), фрлање на погача, дарување на свекорот, поздравување со кумот, гледање низ прстен, одење по невестата. Во одредени сцени на самиот филм се прикажани дел од инструментите кои се присутни на денот на свадбата, а тоа се гајдата, двете зурли (мала (џура) и голема) карактеристични за овој регион, како и тапанот. (Каталог, 2001: 60) Исто така се прикажани и неколку ора, од типот на Лесното² во неколку филмски кадри во текот на целиот филм. Самиот филм започнува со панорамско прикажување на атарот на селото Миравци, а веднаш во следниот кадар се прикажани дел од секојдневните полски работи на миравчани, како режењето на афионови шишарки и *брајне бубак* (берење памук). Самиот чин на свадбените обичаи режисерот во филмот започнува да го прикажува со бендисувањето на момчето и девојката, а самиот чин е прикажан на голем *селски сеир* (сбор). Следно што

dedicated on the wedding customs of the ethnic region Bojmija, more precisely the village Miravci. Jovo Kamberski (Јово Камберски) was the producer and the scriptwriter, native from Gevgelija. The cameraman was Branko Mihajlovski (Бранко Михајловски), and for the music arrangement was charged Zhivko Firvov (Живко Фирфов). The music in the film was played by the Symphonic Orchestra at the garrison troops in Skopje, conducted by Savo Chelebikj (Саво Челебиќ). The film itself storylines a lot of wedding customs, which are enumerated chronologically in compliance with the wedding performance: Liking, matchmaking, loaf kneading, throwing of the loaf, gifting of the father in law, greeting the best man, seeing through a ring, taking the bride. In certain scenes in the film itself, one can see the instruments at the day of the wedding: bagpipes, zurna (big and small) typical for this region, as well as the drum. (Catalogue, 2001:60) Also, several traditional dances are portrayed, like Lesnoto in several scenes due to the whole film. The film begins with panoramic representation of the village Miravci, immediately at the next scene, every day things of the people in Miravci are portrayed, like growling of the poppy kernel and cotton collecting. The director begins to present the actual scene of the wedding customs, with liking between the boy and the girl, and that scene is filmed on the village gathering. Next which the director Kamberski (Камберски) portrays

² Ваквиот тип на ора ги опишуваат сестрите Љубица и Даница Јанковић во својата книга *Народне игре, књига IV*, издадена 1948 во Белград.

режисерот Камберски го прикажува во овој филм е *наводачството*, односно праќање стројници кај родителите на идната невеста. Припремањето на свадбата во филмот е прикажано со започнување припреми за чеизот од страната на невестата. Свадбата започнува со *замесокот*³ (погача). Зурлите и тапаните биле инструментите кои биле присутни на свадбите во село Миравци, па така и во овој филм тие го навестуваат почетокот на свадбата. Заедно со нив, зетот и неговите побратими одат со нажитени коњи по невестата.

is the matchmaking ritual, respectively, sending match makers at the next bride parent's house. The preparation of the wedding begins with the gifts. The wedding begins with the loaf kneading. The zurnes and the drums were instruments that were indispensable part at the weddings in the Miravci village, therefore, they are present in this film, indicating the beginning of the wedding. Followed by those instruments, the groom together with his friends goes to the bride's house on ornate horses.

Слика 2: Извадок фотографија од етнолошкиот филм Миравска свадба, снимен 1953 година

Во еден момент во филмот е прикажан чинот гледање низ прстен, кадешто после влегувањето на зетот во дворот на невестата, таа треба да го види низ прстен без зетот да ја види неа.

In the film, we can also see the scene in which the bride sees the groom through a ring, without being noticed by the groom. The dressing of the bride by her friends is

³ Соговорникот Ангелина Ѓоргиева од село Миравци, за замесокот вели дека треба да го замесат три машки деца со помош на гранки од калинка врзани со црвен конец, за да биде плодна годината за идното семејство. Откако тие ќе го замесат, потоа невестата ја домесува погачата. Во Миравци овој обичај се правел и кај зетот и кај невестата во средата.

Спремањето на невестата во филмот е симболично прикажана, од страна на другарките и посестримите каде што тие и додаваат невестински атрибути на целата свечена носија како што е *велот*.⁴ Свадбениот чин во филмот завршува со општа веселба на сред село.

ТРАДИЦИОНАЛНИ ОРА (ЕТНОКОРЕОЛОШКА АНАЛИЗА)

Од аспект на орската традиција, анализирајќи го визуелниот запис на етнолошкиот филм *Миравска свадба*, може да се забележат неколку ора, поточно три. Тоа се ората *Влечарка*, *Поврничка* и *Рамната*.⁵ Овие ора во филмот се појавуваат повеќе пати. Сите ора се мешани, односно ги играат и мажи и жени. Ако се направи етнокореолошка анализа на орото *Влечарка*⁶, ќе видиме дека станува збор за тип на лесни ора, поточно игроорниот образец на орото се состои од едно заодување и две најизменични префрлања на тежината на десна и лева нога со кратки паузи при движењето во сооднос со ритмот, што во овој случај се работи за метроритмичка структура од 4/4. Антрополошката позиција е рацете да се спуштени долу, а мажите и жените меѓунив се фатени со шамивче. Формата на орото е отворен полукруг, со правец на движење кон десно. Од ова оро постојат два обрасци, првиот се игра

symbolically depicted in the film. They add wedding attributes on the whole festive robe, as for the veil. The wedding ends with a celebration at the center of the village.

TRADITIONAL FOLK DANCES (ETHNOCHOREOLOGICAL ANALYSIS)

For the aspect of the dance tradition, analyzing the visual recording of the ethnological film *Miravci wedding*, several dances can be denoted, precisely 3. Those are the dances *Vlecharka*, *Povrnichka* and *Ramnata*. (*Влечарка*, *Поврничка* и *Рамната*) These dances reappear in the film several times. All dances are mixed, respectively danced by men and women. If an ethnocoreological analysis of the dance *Vlecharka* we shall see that, it is a simple type of dance. The structure of the dance consists of one step making and two interchangeable lifting of the weight from the right to the left leg, with short pauses at movement in accordance with the rhythm. In this case this is a metrorhythmical structure from 4/4. The hands are lowered down, and men and women are holded between themselves with handkerchief. The form of the dance is an open semicircle, with a direction of movement to the right. Of these, there are two patterns, the first is

⁴ Авторите Ристо Стамков и Димитар Јованов во својата книга *Миравци до денешни дни* детално ја опишуваат невестинската носија. (Стамков; Јованов, 2012: 98) Соговорникот Димитар Јованов кажува дека велот на невестите во Миравци бил или копринен или памучен, во зависност од пиедесталот на семејството.

⁵ Ангелина Ѓоргиева, родена 1967 година во село Миравци, мажена во село Миравци, живее во село Миравци. Костанда Петрова, родена 1948 година во село Миравци, мажена во село Миравци, живее во село Миравци.

⁶ Соговорникот Ангелина Ѓоргиева кажа дека ова оро се играло и со песната *Борјано, Борјанке*.

со балансирање, а во вториот образец, формата две најизменични префрлања на тежината се заменува со трочекори на трето време најизменично на десна и лева нога со потскоци. Карактеристично за ова оро е завлекувањето на нозете при самото изведување, а оттука е и самиот назив на орот. Следното оро кое се појавува во филмот е орот *Поврничка* или *Поврнечка*. Антрополошката позиција на ова оро е рацете спуштени долу, а мажите и жените меѓусебно се држат за крпче. Орот се движи кон десно, но во даден момент се враќа и кон лево, затоа се нарекува Поврнечка. Орот има еден игроорен образец со потскоци. Формите кои ги содржи образецот се едно заодување, два трочекори на трето време и три најизменични балансирани потскоци на десна, лева и десна нога во правец на движење кон десно, додека слободната нога прави украси напред. Потоа телото се врти за 180 степени во правец на движење кон лево и имаме двочекор и едно префрлање на тежината од десна на лева нога, а слободната нога прави украс напред. Во филмот кај ова оро може да се забележи и змијовидната форма на оро, која е карактеристична за ората од Јужното игроорно подрачје. (Јаневски, 2013: 61) И последното оро во оваа филмувана реконструкција на свадба од етничкиот предел Бојмија, поточно од селото Миравци е орот *Рамната*, кои според игроорната структура е исто како орот *Лесното* (два чекори кон лево и еден кон десно) (Јаневски, 2013: 48). Орот е мешано, а антрополошката позиција на

played by balancing, and in the second pattern, the shape of the two most alternating weight shifts is replaced by three steps on the third time most alternately on the right and left legs with jumps. Characteristic of this dance is the dragging of the legs at the performance itself, and hence the name of the dance itself. The next dance that appears in the film is the dance *Povrnechka*. The anthropological position of this dance is the hand are lowered down, and men and women are holding together with a small patch. The dance moves to the right, but at some point it returns to the left, so it is called *Povrnechka*. The dance has one pattern with bounces. The shapes containing the pattern are one departure, two three-step third time and three of the most alternating balanced bounces on the right, left and right legs in the direction of movement to the right, while the free leg makes decorations forward. The body then rotates 180 degrees in the direction of movement to the left and we have a two-step and one shift of weight from the right to the left leg, and the free leg makes a decoration forward. In The film in this dance also can be denoted the snakealike shape of the dance, which is characteristic of the dances from the Southern dancing area. (Janevski, 2013: 61) And the last dance in this filmed reconstruction of a wedding from the ethnic area of Boymia, specifically from the village of Miravci is the dance *Lesnoto*, (two steps to the left and one to the right) (Janevski, 2013: 48). The dance is mixed, and the anthropological position of holding

држењето на рацете е за рамо. Орото се движи кон десно во отворен полукруг, а телото е свртено кон центар.

ЗАКЛУЧОК

Со помош на модерната технологија, заедно со сите досегашни сознанија за традиционалната култура, но и новите теренски истражувања, лесно може да се направи филмувани реконструкции на обичаи и обреди од животниот циклус на луѓето кои се негувале во минатото, а со тоа да се архивираат и зачуваат дел од оние дејствија кои за жал веќе не се изведуваат како жива, постоечка традиција. Веќе постоечките филмови и филмувани реконструкции се готова база за анализирање на повеќе сегменти од традиционалната култура: ора, носија, обичај, обред, а доколку се работи за филм од поново време, може јасно да се согледа и вокално - инструменталниот дел.

hands is shoulder to shoulder. The dance moves to the right in an open semicircle, and the body is facing the center.

CONCLUSION

With the help of modern technology, altogether with previous knowledge of traditional culture, thus also new field research, it is easy to be made filmed reconstructions of customs and rituals from the life cycle of people who have nurtured themselves in the past, thereby backing up and preserving some of those actions that are unfortunately no longer performed as alive existing tradition. Already existing films and film reconstructions are a ready-made basis for analyzing multiple segments of the traditional culture: dances, robe, customs, rituals, and as it is a matter of film form now, the instrumental and the vocalic part can be clearly depicted.

БИБЛИОГРАФСКИ РЕФЕРЕНЦИ • REFERENCES

- Janevski, Vladimir, (2011) "Written and visual sources for traditional games in the late XIX and early XX centuries", annual proceedings year 2, number 2 (781.972:793.31, 151 – 157), Shtip, R. Macedonia: "Goce Delchev" University Shtip, Faculty of Music.
- Janevski, Vladimir, (2013) "Ethnecoreological characteristics of Macedonian folk dances (after selected examples), Dance and instrumental folk tradition, book 9 (793.31(497.7)), Skopje, Republic of Macedonia: Institute of Folklore "Marko Cepenkov".
- Panovska, Pavlina, (2001) CATALOG of the national film fund: 1905-2000, (791.43(497.7) (06.064)), Skopje, Republic of Macedonia: Cinematheque of Macedonia, National University Library "St. Clement of Ohrid".
- Gavazzi, Milovan, (1964) Ethnographic film, its meaning and reception, Ljubljana, R. Slovenia, Slovenian ethnographer 16/17.

<https://www.youtube.com/watch?v=Eqct3rrh9io&t=198s>
<https://vardarfilm.mk/istoriat/>

ИНФОРМАТОРИ • INFORMANTS

Angelina Gjorgieva, born in 1967 in the village of Miravci, married in the village of Miravci, lives in the village of Miravci.

Kostanda Petrova, born in 1948 in the village of Miravci, married in the village of Miravci, lives in the village of Miravci.

Dimitar Jovanov, born in 1937 in the village of Petrovo, lives in the village of Miravci.